

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE BUCUREȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

DOMENIUL ARTE VIZUALE
DOCTORAT PROFESIONAL

ASPECTE ALE SUSTENABILITĂȚII ÎN ARTA CONTEMPORANĂ
REZUMAT

Conducător științific Prof. Univ. Dr. RUCSANDRA POPP

Doctorand DUMITRU (SOCACIU) C. RUXANDRA EUGENIA

Anul 2022
BUCUREȘTI

CUPRINS

INTRODUCERE - pag. 5

STRUCTURĂ ȘI METODE DE CERCETARE - pag. 10

CAPITOLUL I – SUSTENABILITATEA

1.1 O PRIVIRE DIN PERSPECTIVĂ ANTROPOLOGICĂ

- 1.1.1 Devenirea culturală - pag. 13
- 1.1.2 Sustenabilitate culturală - pag. 14
- 1.1.3 Pierderea culturală - pag. 16
- 1.1.4 Recuperarea culturală - pag. 21

1.2 CONCEPTUALITATE ÎN CONTEXTUL ARTEI SUSTENABILE

- 1.2.1 Artă, societate și sustenabilitate – pag. 24
- 1.2.2 Artă sustenabilă și sustenabilitatea în artă – pag.30

CAPITOLUL II - ABORDAREA SUSTENABILĂ A CREAȚIEI ARTISTICE ÎN CONTEMPORANEITATE

2.1 ETICA SUSTENABILITĂȚII ÎN ARTA CONTEMPORANĂ

- 2.1.1 Despre implicațiile sociale ale eticii – pag. 35
- 2.1.2 Etica sustenabilității în industria creativă și în artă– pag. 36

2.2 CIRCULARITATE ȘI SUSTENABILITATE ÎN ARTA CONTEMPORANĂ

- 2.2.1 Materie sau concept? – pag. 43
- 2.2.2 De la real la virtual – pag. 51

2.3 STUDII DE CAZ

- 2.3.1 Criterii de selecție – pag. 55
- 2.3.2 Reutilizarea/reciclarea unor obiecte produse de om – pag. 57
- 2.3.3 Folosirea unor combinații între materiale produse de om și materiale/procese naturale – pag. 62
- 2.3.4 Folosirea de materiale/procese naturale – pag. 64

- 2.3.5 Acționism, conceptual și exprimare virtuală – pag. 69
- 2.3.6 Sustenabilitate prin cercetare și inovare – pag. 74
- 2.3.7 Exprimări sustenabile în arta contemporană românească – pag. 87

CAPITOLUL III - ASPECTE ALE ABORDĂRII SUSTENABILE ÎN DEMERSUL ARTISTIC PERSONAL

- 3.1 ARGUMENT – pag. 98
- 3.2 MULTIDIMENSIONALITATE CONCEPTUALĂ – pag. 100
- 3.3 INTEGRAREA TEMEI PROPUSE ÎN DEMERSUL ARTISTIC PERSONAL – pag. 102
- 3.4 FINALITĂȚI ALE CERCETĂRII ÎN CREAȚIA PERSONALĂ – pag. 103

- 3.5 PROIECTUL DE CERCETARE ARTISTICĂ *CĂRȚILE CREAȚIEI*
  - 3.5.1 Abordarea conceptuală – pag. 104
  - 3.5.2 Prezențe ale proiectului în expoziții – pag. 107

- 3.6 PROIECTUL DE CERCETARE ARTISTICĂ *POVEȘTILE HÂRTIEI*
  - 3.6.1 Abordarea conceptuală – pag. 112
  - 3.6.2 Prezențe ale proiectului în expoziții – pag. 117

- 3.7 PROIECTUL DE CERCETARE ARTISTICĂ *ANIMAL PRINT & RAW VEGAN*
  - 3.7.1 Prezentare – pag.122
  - 3.7.2 Relația artistului cu subiectul/obiectul creației - Antropomorfismul plantelor – pag. 126
  - 3.7.3 Descrierea cercetării – pag. 141
    - 3.7.3.1 Abordarea materială – pag. 141
    - 3.7.3.2 Abordarea conceptuală – pag. 146
  - 3.7.4 Prezențe ale proiectului în expoziții – pag. 147

- 3.8 PROIECTUL DE CERCETARE ARTISTICĂ *AMPRENTA TIMPULUI*
  - 3.8.1 Abordarea conceptuală – pag. 153

CONCLUZII – pag. 159

REZUMAT – pag. 160

CUVINTE CHEIE – pag. 166

SUMMARY – pag. 167

KEY WORDS – pag. 171

BIBLIOGRAFIE – pag. 172

LISTA ILUSTRĂȚILOR – pag. 181

ANEXE – pag. 188

LISTA LUCRĂRILOR – pag.199

REZUMAT

Sustenabilitatea este de actualitate în societatea actuală, aflată în plină conștientizare a problemelor de mediu, create de schimbările climatice, care pun în pericol existența prosperă a generațiilor viitoare. Identificarea situațiilor critice și a soluțiilor eficiente care să le adreseze, sunt preocupări constante la nivel politic planetar. Măsurile economice precum tratatele internaționale¹, aplicate în acțiuni legislative concrete, sunt întreprinse constant, iar publicul larg are acces, prin avântul comunicațiilor virtuale și al social media², la informații variate și la numeroase campanii de conștientizare.

Lucrarea de față își propune analiza manifestărilor artistice contemporane, prin studii de caz și cercetare experimentală, în contextul sustenabilității, abordând aspecte etice și de sustenabilitate materială, procesuală și culturală.

Tendința spre o existență conștientă din punct de vedere ecologic și al dezvoltării durabile ocupă un loc tot mai central în preocupările societății, cu trepte mai mult sau mai puțin profunde de înțelegere, la nivel individual dar și la nivelul grupurilor sociale, în funcție de gradul de educație și tipul de informații accesate.

Astfel, este firesc interesul artei contemporane pentru mediu. La fel și aderarea expresiilor creative la principii de actualitate socială și apariția în exprimarea artistică a abordărilor construite în această direcție. Artistul, prin opera lui adesea predictivă, reflectă frământările și căutările societății și prin natura sa creativă, identifică probleme și întrevede soluții cu mult înainte ca acestea să fie adresate de comunitate.

Cercetarea artistică aduce contribuții, în procesul de înțelegere și teoretizare a modului în care societatea procesează schimbarea și se adaptează continuei evoluții culturale. Studiarea felului în care aceste procese adaptative se reflectă în creația artistică a momentului, oferă informații importante asupra gradului de acceptare/asumare pe care societatea îl are pentru nou.

---

¹ European Commission, Directorate-General for Environment, *General Union environment action programme to 2020 : living well, within the limits of our planet*, Publications Office, 2014.
<https://data.europa.eu/doi/10.2779/66315>, accesat la data 23.06.2022.

² Manning, J. , *Social media, definition and classes of*, în K. Harvey (Ed.), *Encyclopedia of social media and politics* (pp. 1158-1162). Thousand Oaks, CA: Sage, 2014, p. 1158.

„Social media este termenul folosit cel mai adesea pentru a denumi noile medii care implică participarea interactivă.” (traducerea autorului).

Manifestările artistice sustenabile, în societatea momentului, sunt caracterizate de grija față de mediu și de resursele sale limitate, de adaptarea la existența creativă și îmbrățișarea artei ca mod de viață. Sustenabilitatea în artă se identifică astfel cu integrarea artei în mediu și societate.

În exprimarea contemporană, structurarea tradițională pe genuri clasice ar putea deveni mai puțin delimitativă, arta modelându-se după nevoile reale ale societății actuale, prin interdisciplinaritate, adaptabilitate și interactivitate.

Desigur că preocuparea globală contemporană pentru dezvoltarea unei existențe durabile la nivel planetar, bazată pe grija pentru mediu și echitate materială și socială pentru toate generațiile, are ecouri și la nivelul creației artistice. Interesul artiștilor pentru introducerea în operă a elementelor legate de sustenabilitate, la nivel material, procesual sau teoretic, este în creștere constantă.

*Arta sustenabilă*³ reduce intervențiile abuzive și distructive asupra mediului natural și social, construind demersul creator ca pe o comunicare strânsă între concept, acțiunea creatoare și material. Această abordare accentuează apartenența artei la mediu, prin integrarea procesului de creație în produsul final. Arta accesează principiile sustenabilității în mod creativ și își exprimă apartenența la acestea prin concepte, procese și materiale care produc impact asupra privitorului. Ea contribuie astfel la formarea conștienței privind grija pentru mediu în comunitate.

Lucrarea de față încearcă să descifreze aspecte ale reflectării preocupărilor actuale pentru sustenabilitate în arta contemporană. De asemenea prezintă formule personale de expresie, care dezvăluie aderarea la principiile existenței durabile. Prin abordarea experiențialistă a cercetării artistice, bazată pe experimente și apelul la moștenirea culturală locală, propune perspective originale de adaptare a principiilor generale la universul individual.

Teza este structurată pe trei capitole. În primul capitol se realizează definirea termenilor și plasarea conceptului de sustenabilitate în contextul realităților socio-economice și al interesului global în această direcție. Se urmărește și analiza modului în care expresiile artistice contemporane se raportează la societate, prin abordarea sustenabilă a demersului creator.

---

³ *Arta sustenabilă* se identifică prin armonie cu principiile sustenabilității, așa cum sunt ele descrise în *Raportul Brundtland* și este produsă luând în calcul impactul asupra mediului și societății.

Studiul bibliografiei a revelat surse relativ reduse pentru subiectul artei sustenabile, însă, abundența de resurse conexe, legate de aspecte economice și de dezvoltare durabilă, au permis dezvoltarea temei în context social și cultural, oferind posibilitatea construirii de noi perspective și contribuții originale. Numeroase referiri au fost găsite în mediul online, situație firească în cazul cercetării unei tematici contemporane aflate în continuă formare și transformare.

În capitolul al doilea, cercetarea atinge aspecte legate de dimensiunile materiale, sociale și culturale ale exprimărilor artistice în contemporaneitate. Este analizată problematica eticii sustenabilității și sunt studiate expresii creative concrete, din perspectiva atingerii principiilor circularității în artă și a construirii procesului creator sustenabil.

Informații valoroase au fost obținute prin studiile de caz. Creatorii, prin lucrările lor și prin exercițiile de teoretizare a demersului artistic, au oferit resurse concrete și credibile. Analiza creațiilor originale, în contextul socio-economic actual, din perspectivele propuse în teză, a adus contribuții elocvente la construirea lucrării.

Capitolul al treilea prezintă abordarea experiențialistă a cercetării și oferă informații legate de prezența sustenabilității în exprimarea artistică personală. Aspectele materiale, culturale, sociale și temporale ale acțiunii creatoare/creative sunt adresate din perspectiva investigării dinamice, bazate pe experimente inter și transdisciplinare. Se devoalează astfel construirea valențelor sustenabile ale operei de artă, la nivel conceptual, prin intermediul materialelor, tehnicilor și proceselor de creație.

Cercetarea artistică întreprinsă este caracterizată de complexitate, beneficiind de cele trei fațete specifice, respectiv: cercetarea în⁴, pentru și prin artă⁵. Astfel, prin aplicații, experimente și studii de caz, arta contemporană este examinată din perspectiva exprimării sustenabile, oferind totodată indicii despre modul de înțelegere și reflectare a realităților societății actuale de către creatori, în lucrările lor. Din investigarea aplicativă experimentală au rezultat resurse utile pentru adaptarea viziunii în artele plastice și decorative la exigențele societății sustenabile. Astfel, prin abordarea experiențialistă,

---

⁴ Biggs, Michael și Karlsson, Henrik (Eds.), *The Routledge Companion to Research in the Arts*, Abingdon, Oxon, 2011, p.46.

⁵ Scrivener, Stephen, *The Roles of Art and Design Process and Object in Research*, în N. Nimkulrat & T.O'Riley (Eds.), *Reflections and Connections: On the Relationship between Creative Production and Academic Research*, Helsinki: University of Art and Design Helsinki, 2009, pp. 69–80.

cercetarea artistică oferă mijloace de percepere și înțelegerea a lumii, arta și procesul de creație devenind instrumente de cercetare în sine.

Parcursul către sustenabilitate în exprimarea artistică contemporană, trece prin transformări și adaptări firești înțelegerii treptate și tot mai profunde a conceptului. Din această perspectivă este inevitabil, desigur, ca multe din expresiile artistice rezultate din tot acest proces transformativ, să fie superficiale. Nu surprinde alăturarea, în acest context, a exemplilor de practică artistică patologice din punct de vedere etic, lângă cele de bune practici. Aflându-ne în mijlocul definirii sustenabilității atât în societate cât și în artă, o analiză a exprimărilor creative poate surprinde direcții care mâine pot deveni irelevante sau, dimpotrivă, definitorii.

Tema abordată în teză este prezentă, acum și aici, vorbind despre un subiect de actualitate care crește și se dezvoltă văzând cu ochii. Rolul asumat prin cercetarea artistică este acela de a participa la perceperea coerentă și multilaterală a prezentului, ținând cont/beneficiind de valorile trecutului.

Se poate constata însă o schimbare a statutului, rolului și locului artelor și artistului în societate, dublată sau poate chiar determinată, de modificarea relației creatorului cu procesul de creație. Granițele dintre arte și științe devin mai volatile, arta utilizând frecvent mijloace și metode împrumutate din aceste arii, pentru parcurgerea etapelor sale. Cercetarea și inovarea, de cele mai multe ori inter și transdisciplinare, stau la baza dezvoltării conceptelor și produselor creației artistice.

Mediul virtual, unde atât creatorii cât și consumatorii de artă se întâlnesc, cunoaște o dezvoltare fără precedent. Transferul de la creația materială, palpabilă, fizică, condiționată de consumul ei în galerii și în viața reală, spre arta virtuală, se petrece prin aplecarea către mediul tehnologiei informației și al internetului. Acest aspect, contribuie decisiv atât la reconfigurarea modului de exprimare artistică, cât și la remodelarea tiparului consumului de creativitate.

Pe măsură ce timpul petrecut în mediul virtual crește, *lumile virtuale* se dezvoltă și mai mult. Existența noastră se petrece alternativ între cele două realități. Astfel, arta digitală capătă mereu noi forme, iar interesul pentru aceste manifestări crește proporțional cu timpul petrecut în metavers⁶.

---

⁶ John David, N. Dionisio, William, G. Burns III, Richard, Gilbert, „3D Virtual Worlds and the Metaverse: Current Status and Future Possibilities”, în *ACM Computing Surveys*, Vol. 45, nr. 3, art. 34, pp 1–38, pp 6-7
Termenul de metavers „...se referă la o lume generată de computer...un mediu tridimensional complet imersiv ...o mare rețea de lumi virtuale interconectate.” (traducerea autorului).

Privind din această perspectivă, se poate afirma că întoarcerea la natură și la resursele primare nu ar trebui să fie confundată cu sustenabilitatea. Nici reciclarea/reutilizarea nu ar trebui identificate cu acest concept. Singure, aceste abordări în exprimarea artistică, nu se pot încadra în spectrul sustenabilității. Se poate însă observa accentuată latură conceptuală a curentului, mai degrabă decât strict, un apel al material.

Putem concluziona că în exprimarea artistică sustenabilă, intervenția artistului deși conștientă și decisivă, este mai puțin definitorie pentru forma finală a operei. Elementele externe spațiului personal al artistului își pun, mai mult decât oricând, amprenta asupra creației. Arta devine astfel mai puțin personală și chiar dacă intenția nu este una militantă, ea poartă totuși mesajele timpului său.

CUVINTE CHEIE

Sustenabilitate, artă sustenabilă, artă contemporană, artă ecologică, artă textilă, cultură, sustenabilitate culturală, globalizare culturală, migrație culturală, pierdere culturală, recuperare culturală, etica sustenabilității, demers artistic sustenabil, creație artistică, cercetare artistică, cercetare artistică experimentală, cercetare artistică interdisciplinară, artă virtuală, textile inovatoare, textile sustenabile, modă sustenabilă, coloranți vegetali, bioimprimare, textile botanice, textile vii, imprimare textile.